

V. АНАЛИЗА ЕФЕКТА

1) Који проблем се решава законом?

Модерна биотехнологија налази све већу примену у пољопривреди. Један од циљева модерне биотехнологије је развој генетички модификованих биљака са карактеристикама које им дају отпорност на неповољне временске услове, отпорност на инсектициде, хербициде, болести. Применом ове технологије развијене су биљке које имају бољи принос и већу нутритивну вредност. Овим карактеристикама биљака повећава се принос усева и квалитет пољопривредних и прехранбених производа и сматра се да је примена модерне биотехнологије један од начина којим ће се превазићи неки од проблема са којима се човек суочава (глад у свету, промена климатских услова).

Примена ове технологије је релативно нова и није прошло довољно времена да би се сагледали евентуални штетни ефекти примене. Зато се поред предности које модерна биотехнологија нуди постављају и извесна контраверзна питања:

- 1) безбедност генетички модификоване хране и опасност од појаве алергијских или токсичних реакција приликом њене конзумације;
- 2) заштита животне средине и биодиверзитета због могућности негативног утицаја на екосистеме и губитка дела генетичког диверзитета;
- 3) етичка питања због нарушавања природних особина организама и увођење гена у организам који је таксономски удаљен у односу на донора гена.

Један од начина да се предности модерне технологије искористе, а да се при томе спрече и смање потенцијално штетни ефекти генетички модификованих организама за здравље људи и животну средину је успостављање регулативног оквира који ће строго контролисати било какву употребу генетички модификованих организама.

Република Србија познаје значај модерне биотехнологије и потребу да се без обзира на постојећи закон и даље развијају стратешки, административни, законски и технички инструменти у циљу обезбеђивања адекватног нивоа заштите и контроле у области рада са генетички модификованим организмима. Основни елементи у Нацрту закона о генетички модификованим организмима остају исти и односе се на примену принципа предострожности, разматрање употребе сваког генетички модификованог организма посебно (случај по случај) и обавезној процени ризика на животну средину и здравље људи.

С обзиром да је Република Србија позната по богатству биљних ресурса и да се одликује оптималним условима за производњу и прераду разноврсног биља законом би требало да се заштити биодиверзитет и да се спречи ширење недозвољених генетички модификованих организама на нашој територији. Стога је у нацрту закона искључена могућност разматрања комерцијалног гајења, односно стављања у промет модификованих живих организама, уколико за тај модификовани живи организам не постоје експериментални подаци о потенцијалном утицају на екосистеме који могу бити угрожени његовом применом, а који су добијени у огледима издведеним на територији Републике Србије.

Нацртом закона о генетички модификованим организмима недостаци из постојећег закона су превазиђени и направљена је основа за доношење више подзаконских аката који ће ближе регулисати поједине аспекте употребе генетички модификованих организама, а све у складу са законодавством Европске уније и потребом да се спрече негативни утицаји генетички модификованих организама, као и да се обавести јавност о било којој радњи насталој у вези са генетички модификованим организмима.

2) Који циљеви треба да се постигну доношењем закона?

Један од циљева који треба да се постигне доношењем закона је усклађивање прописа о генетички модификованим организмима и биолошкој сигурности са важећим законодавством Европске уније, чиме се Република Србија представља као земља која прати развој биотехнологије и успоставља систем за адекватну контролу приликом употребе ГМО.

Циљ закона је да се обезбеди висок ниво заштите животне средине, биодиверзитета, здравља људи и интереса потрошача, као и да се свест грађана о генетички модификованим организмима подигне на висок ниво и то едукацијом и учешћем у процесу доношења одлуке.

Овим законом уређују се услови за употребу у затвореним системима (лабораторијски рад, стакленици) и намерно увођење у животну средину (експериментални рад у пољу и комерцијално гајење) генетички модификованих организама, стављање у промет (увоз и извоз), односно провоз преко територије Републике Србије. Уколико се развије систем који је рестриктиван према употреби генетички модификованих организама постављају се услови за њихово сигурно коришћење тако да је осим процене ризика неопходно је урадити и план мера за случај инцидента и план надзора.

Прописују се услови за сигурно руковање, превоз и паковање, као и мере за спречавање и отклањање могућих нежељених ефеката при раду са ГМО.

Уводи се појам одговорности за штету која је настала директном, односно индиректном активношћу везаном за ГМО или производ од ГМО којом се проузрокују штетне последице за здравље људи и животну средину и уколико дође до инцидента услед неадекватног руковања или недозвољење примене ГМО и у складу са тим се прописују адекватне накнаде.

Остали елементи који нису регулисани важећим законом су имплементирани у Нацрт закона, а неки од њих су оснивање посебне радне групе-Стручног савета за биолошку сигурност који Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде даје стручно мишљење о испуњености услова за добијање дозволе за употребу ГМО у затвореним системима, као и стручно мишљење о испуњености услова за добијање одобрења за намерно увођење у животну средину, стављање у промет, односно провоз. Обележавање и следљивост су постали важни елементи у области безбедности хране и заштите потрошача. Важно је јавност упознати са стањем на тржишту и могућем присуству ГМО и производа од ГМО на тржишту чиме се потрошачима пружа прилика да изаберу и да сами одлуче које производе ће да користе. С друге стране следљивост омогућава праћење ГМО и производа од ГМО кроз све фазе производње, прераде и промета.

Предвиђене су накнаде за покриће трошкова административног апарата у вези са поступком разматрања пријаве за одређену врсту рада са ГМО.

Успостављање инспекцијског надзора над спровођењем овог закона је крајњи циљ да се развије адекватан систем провере ГМО и производа од ГМО и да се одредбе овог закона поштују, а у супротном да се адекватно спроведи казнена политика.

3) Да ли су разматране друге могућности за решавање проблема?

Област употребе генетички модификованих организама је већ регулисана законом, тако да се једина могућност решавања проблема налази у доношењу новог закона. Прихватање међународних конвенција је један од начина да се прихвате и ускладе обавезе према Европској унији.

Република Србија ратификовала је Картагена протокол о биолошкој заштити уз Конвенцију о биолошкој разноврсности који се односи на заштиту биолошког диверзитета од потенцијалних негативних ефеката изазваних коришћењем ЛМО (живих модификованих организама), који су резултат модерне биотехнологије, са посебним освртом на ЛМО у прекограничном промету. Инкорпорација обавеза из протокола у домаће законодавство је један од услова израде овог закона.

4) Зашто је доношење закона најбоље решење датог проблема?

Доношење закона је најбоље решење за наведене проблеме из разлога што се на тај начин организује јединствен систем за контролу и праћење генетички модификованих организмима. Тиме се и прихвата регулативни оквир који постоји у Европској унији, а то је да се посебно регулише област употребе генетички модификованих организама која пружа адекватну заштиту животне средине и здравља људи од могућих штетних ефеката ГМО и производа од ГМО.

5) На кога ће и како утицати решења предложена у закону?

Реализација овог закона ће утицати на:

- научно образовне институције које ће имати прилику да раде са ГМО у затвореним системима уз поштовање одређених услова и прописаних мера сигурности;

- увознике, извознике који ће моћи да врше промет ГМО путем краће административне процедуре, али уз испуњење одређених услова;

- правна и физичка лица која производе односно стављају у промет ГМО или производе од ГМО;

- пољопривредне произвођаче који ће без ризика од ширења ГМО на њихове усеве моћи да гаје биље и врше промет са њима;

- потрошаче који ће имати право избора приликом куповине производа уколико се неки одобрен производ од ГМО нађе на тржишту.

Реализација овог закона ће утицати на подизање свести грађана о генетички модификованим организмима и њиховом учешћу у доношењу одлуке.

6) Који су трошкови које ће примена закона изазвати грађанима и привреди посебно малим и средњим предузећима?

Законом су предвиђене таксе за покретање поступка разматрања пријаве и трошкови испитивања ГМО и производа од ГМО по налогу инспектора. Законом је прописана обавеза да ствараоц, корисник или њихов овлашћени заступник у Републици Србији који поред општих услова морају да формирају стручно тело за процену ризика приликом употребе у затвореним системима, као и да овлашћене лабораторије које врше испитивање ГМО и производа од ГМО испуне одређене услове, тако да су могући трошкови услед спровођења ових обавеза.

7) Да ли позитивни ефекти закона оправдавају трошкове његове примене?

Да.

8) Да ли закон стимулише појаву нових привредних субјеката на тржишту и тржишну конкуренцију?

Доношење закона стимулисаће појаву нових привредних субјеката на тржишту, а тржишна конкуренција се повећава са повећањем боја одобрених ГМО и производа од ГМО за стављање у промет, односно за провоз.

9) Да ли су заинтересоване стране имале прилику да изнесу своје ставове о закону?

Нацрт закона је стављен јавности на увид и отворен за коментаре и примедбе од јуна 2006. године. Претходна верзија нацрта закона о генетички модификованим организмима је објављена на сајту Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде уз образложење и позив свих заинтересованих страна да пошању своје коментаре и предлоге. Коментар су послали „Monsanto”, водећа мултинационална биотехнолошка компанија, Лина Еак (Liina Eek), регионални координатор UNEP-а (United Nations Environment Programme) у име тима за имплементацију законског оквира за биолошку сигурност, као и Дарија Станић Ракман, шеф Одељења за биотехнологију у Министарству заштите животне средине и просторног планирања Републике Словеније, која је у том периоду била председавајућа земља чланица Европске уније. Примедба која је прихваћена, а била је упућена од стране свих присутних, је проширење члана о изузећу којим се производ од ГМО који није ЛМО и који се не користе као храна, храна за

животиње, лекови или помоћна лековита средства не стављају у надлежност овог закона. Такође, одредбе овог закона не примењују се на генетички модификован микроорганизам, као и на производ од ГМО који није LMO, ако су они намењени за медицинску употребу и ако су у целини регулисани другим прописима.

Јавна расправа одржана је у Привредној комори Србије 7. априла 2008. године када су презентовани Нацрт закона о семену, Нацрт закона о заштити права оплемењивача биљних сорти и Нацрт закона о генетички модификованим организмима. Јавној расправи су присуствовали представници Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства заштите животне средине, Института за ратарство и повртарство, Нови Сад, Института за повртарство, Смедеревска Паланка, Института „Петар Дрезгић”, Института за кукуруз, Земун поље, компаније „Syngenta” и „Monsanto” и других компанија.

10) Које ће мере током примене закона бити предузете да би се остварили циљеви доношења закона?

Приликом примене закона спроводиће се мере прописане овим законом и подзаконским актима који ће бити донети у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона. Посебна пажња биће посвећена успостављању базе података за ГМО и производе од ГМО и базе података за правна лица која су добила дозволу за употребу у затвореним системима. Такође спровешће се едукација правних лица и предузетника који намеравају да употребљавају ГМО или производ од ГМО, усавршавање инспектора, чланова Стручног савета за биолошку сигурност који врше процену ризика при намерном увођењу у животну средину, стављању у промет, односно провоз, професионална оспособљеност чланова лабораторије, као и едукација јавности.

VI. СТУПАЊЕ НА СНАГУ ЗАКОНА

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.